

Звіт з 4-го Собору Укр. Прав. Церкви в Канаді.

ПОЯСНЕННЯ ДО СОБОРУ.

Рік 1924-тий остане в історії канадійських Українців пам'ятним через те, що в тім році Українська Православна Церква в Канаді дістала першого єпископа України і тим самим злучилася з Всеукраїнською Православною Автокефальною Церквою, яка є під проводом митрополита київського і всієї України, Василя Липківського.

До половини липня 1924 р., себто до часу Собору, Українська Православна Церква в Канаді оставала під проводом сирійського митрополита (з антиохійського патріархату), Германоса, першого її єпископа від часу засновання; рішенням же сегорічного липневого Собору перейшла під провід єпископа-Українця — Його Високопреосвященства Івана Теодоровича.

Нім одначе прийдемо до самого Собору, треба бодай побіжно згадати про деякі справи, які Собор попередили.

Люде, на яких лежала відповідальність за роботу Укр. Прав. Церкви в Канаді, ставилися завжди до церковної справи широко, уважно й обережно. Згадати хочби, що вже при угоді з митр. Германосом пороблено потрібні застереження, забезпечуючі Укр. Прав. Церкві права потрібні для її розвою. Подібне було і далі.

На другім Соборі 1919-го року коли провід Церкви обрав митр. Германос, прийнято було таку постанову:

Українська Православна Церква в Канаді уважає себе частею Української Православної Церкви на Україні, однакж злучиться з нею аж тоді, коли ся буде автокефальною, то є — незалежною від московської, або якої іншої церкви і духовної адміністрації.

Повисшу духаву завжди трималося на увазі, однакж положення, в якім Україна опинилася, не давало змоги порозумітися з представниками церкви в Київі і здійснити прийняту постанову.

Переписка з проф. Огієнком й інші відомості про зріст укр. прав. руху в Європі зродили зкінці надію на можливість дістати з Європи православною українського єпископа і в тій цілі в листопаді 1922 р. виїхав св. С. В. Савчук до Європи.

Однакж труднощі були покищо за великі. Св. Савчук бачив ся з єп. Діонізієм, що тоді ще показував ся прихильним Українській Церкві, а до Київ св. Савчук через польські перепони не міг дістатися. Так прийшлося справу українського єпископа відложити на пізніше.

Незалежно від Канади зачали справу укр. єпископа клопотатися наші браття в Зл. Державах. Їм вдалося порозумітися з Київом і остаточно їм вдалося дістати українського єпископа з України — а саме винищського подільського архієпископа Івана Теодоровича.

Канадійські провідники церковної нашої справи мали завжди перед очима одну ціль — провадити церковну роботу правдивою релігійною стежкою і тому при справі єпископа ставлено завжди засаду, що наш єпископ має признаватися вповні законами Православної Східної Церкви, відповідно до постанови попереднього Собору про нерозривну лунність Укр. Прав. Церкви в Канаді з загальною Православною Східною Церквою.

Відомості про Укр. Прав. Церкву на Україні були до недавня досить обмежені, в усякім разі невистарчали і тому після приїзду до Зл. Держав архієп. Теодоровича, ли шалося канадійським Українцям вай перше одне — роздобути відповіді і пояснення на всі ті питання, які дотепер перед ними стояли.

Так почалася переписка. Ставлено питання щодо канонічності (правності) та інших питань, на які архієп. Теодорович надсилав відповіді.

СОБОРЧИК В ЙОРКТОНІ.

Коли ціла справа стала яснійшою, як була досі, скликано на 21 і 22 (середа-четвер) мая 1924 Соборчик, в Йорктоні, щоби роздобути до того часу відомості в ширшій гуртку розглянути і рішити про дальший хід роботи. На Соборчик прибуло 9 укр. прав. священників (крім двох), представники Брацтва і Консисторії, та ще дехто з тих, що церковною справою пильно клопочуться і мали змогу прибути. Народи Соборчика відбувалися в Читальні Провісті.

Зрозуміло, що головним питанням на Соборчику мусіла бути справа українського єпископа — саме-ж архієп. Теодоровича. Поставлено отже перед зібраними ряд питань і почалося читання та розглядання роздобутих пояснень і матеріалів. Розглянуто відповідні місця між іншим таких авторів і знавців церковних справ: проф. А. Болгакова; проф. Покровського; проф. Спаского; митр. Макарія; проф. М. Барсова; проф. А. Лебедева, Писарева і ще дехто.

Розглянені виводи православних учених та знавців церковної історії, достатньо переконали зібраних на Соборчику, що Українська Православна Церква на Україні є вповні законною (канонічною) і що в нічій не пішла вона самовільним, невідповідним шляхом.

Дальше взято на увагу і те, що Українська Православна Церква на Україні не тільки що не зустріла осуду зі сторони верховних представників Східної Православної Церкви, але що представники православної московської церкви старалися 1922 р. поєднатися з нею, як з церковною вповні канонічною.

В комісію, що була тоді вибрана, з боку московського входили: Пахомій, єп. Чернігівський; Прокопій, єп. Миколаєвський; Дмитрій, єп. Уманський; проф. Олек. Глаголев; проф. Федір Левицький. Така-ж комісія була і з української сторони з Чехівським на переді. Відбулося одне засідання, однакж перешкоди з боку більшовиків припинили дальшу роботу тих комісій.

А ще даліше взято на увагу заяву самого Архієпископа Теодоровича, що:

— Українська Автокефальна Православна Церква визнає себе перебуваючою безперервно в лоні всієї Православної Східної Церкви. Догми всієї Православної Церкви є незрушимою святістю і ніколи церква наша не виявляла бажання порушити хочби одну з цих догм.

Так дотепер після всестороннього розглянення цілої справи постановлено скликати Собор для остаточно го вирішення справи єпископа.

Рішенням скликати четвертий собор 16-17 липня, 1924 оголошено невдовзі в 3 ч. „Православного Вісника“, а формальне оголошення з часом і місцем Собору було поміщене в „Українським Голосі“. На Собор закликалося представників українських православних громад, а також всіх, кому спалав Укр. Прав. Церкви є дорога. Зі Стейтів запрошено й Його Високопреосвященство Архієпископа Іоанна Теодоровича.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ СОБОРУ.

Першою цікавою для всіх подією 16 липня був приїзд Його Преосвященства, Іоанна Теодоровича. Прибув він раннім поїздом і на стайці стрінули його священники з громадянами.

Народи Собору попередила соборна Служба Божа. Архієп. Іоанн був присутній, однакж не будучи ще пастирем тутешньої церкви, не брав в ній участі. Він лише вислухав її стоячи, одітий в мантію.

Всіх присутніх на Соборі було около 300 осіб, а між тим самих делегатів від громад записалося около 90. Були і жінки делегати.

Щоби дати поняття про силу зацікавлення церковною справою, вистарчить висловити головні о-колиці, з яких по одному, чи й по-

більше осіб було на соборі. І так:

Вінніпег, Вайта, Гардентон, Сеньків, Мензі, Попларфілд, Арран, Канора, Прілейт, Косів, Гаес, Радимно, Райн, Гудів, Айтуна, Шіго, Гемптон, Йорктон, Редвей Сентр, Мічам, Фом Лейк, Тідор, Фенвуд, Ріджейна, Пу-нїчай, Сопф, Ст. Джулієн, Мелвил, Саскатун, Норквей.

Се все, як на такі великі простори, що обнимають три західні провінції Канади, число незвичайно велике.

Народи Собору отворив св. С. В. Савчук, яко адміністратор церкви, а даліше почалася привіти від делегатів.

Висловлюючи привіти, делегати описували сучасний стан своїх громад, переповідали труднощі, які переживали протягом літ і передавали примірами досвід, якого набули, маючи до діла з провідниками різних, чужих нашому народови церков. З одної сторони нарід шукав рідної стежки, що провадила би його до рідних цілій, а з другої не було провідників, щоби його в бажанім напрямі провадили. Звичайно такими провідниками були або зовсім чужі люде, які мали на гадці свої цілі, або були ними люде немов то свої, але в дійсності залежні від чужих...

Такий був загальний зміст цих привітних бесід і їх виголосили: Н. Савасій з Канори; С. Михайлюк з Ст. Джулієн; П. Кулачковський з Вайти; І. Семенюк з Редвей Сентр, Алта.; Вол. Снятинський з канорського округу; Г. Зайчук з Фом Лейк, Саск.; Д. Бабюк з Норквей; Т. Дутчак з Канори; Т. Чубей з Сенькова, Ман. — На сім звичайні привіти закінчено.

ПРИВІТ ВІПРЕОСВ. АРХІЄПІСКОПА ІВАНА.

В черзі привітів прийшов вкінці оден з найважніших привітів — від далеких заморських наших братів, від столиці українських князів і від найпочетнішого Митрополита всієї Української Православної Церкви та всього українського духовенства — а його передав великий гість, що прибув на Собор — Впреосвященний Архієпископ Іван. Зміст Його привіту бесіди був такий:

Божа Ласка дозволила мені першому зіхати поза границі рідного краю. Відносно, в яких опинилася рідна наша земля, дуже тяжко і завдячую особливому рішення Бо-жого Провидіння, що можу знаходитися нині серед вас, дорогі брати і сестри.

А коли воля божа так хотіла, то я складаю вам від рідних наших сторін якнайсердечніший привіт і прошу прийняти його з такою щирістю, з якою я його вам передаю.

Всі ми діти одного народу, де би не закинула нас доля і всім нам треба стреміти до одної мети, не зважаючи, якою стежкою приходиться нам прохолодити.

Дотепер рука Божа провадила нас кривавою дорогою. В роках 1918-19 на нашій рідній землі йшла завзята, немилосердна боротьба і закінчилася для нас трагічно. Однакж ся боротьба дармо не проминула — вона збудила нас, збудила приспаний віками український народ. Відродження нашого народу йде нині скорим кроком на всіх царинах життя, наш народ починає підніматися на весь зріст.

Одним з великих явищ народнього відродження є відродження його рідної церкви. А відродилася вона не штучними заходами кого небудь, але силою самого життя, вимогами необхідної життєвої konieczности. Причина повстання української церкви була чисто релігійна. Не повстала вона наслідком постанови, або бажання кількох духовних — ні, майже все духовенство, що було змозковщене, було проти неї — воно було перешкодою до її повстання. Але життя не признає перешкод, не годиться з ними і шукає виходу.

І перешкоди нині в великій мірі

усунені. Українська Православна Автокефальна Церква має нині на Україні десятки єпископів, тисячі священників і церковні громади на цілій українській території. Вона стала силою, якої ніхто і ніщо не може зломати. Відновлення рідних звичаїв, рідна мова, рідний дух в церкві, се та сила, яка робить Українську Церкву непереможною.

І я став єпископом не силою згори, не призначенням вищої влади, але бажанням самого нашого народу. Сам народ доручав мені провід — перший раз в Київі, другий раз на Поділю, а третій раз в Злучених Державах.

Рух, який почався серед українського народу, розливає ся бурхливим морем і захоплює щораз новий ґрунт. І тому власне ніхто не повинен ставати осторонь, але помагати ламати ті пута, що заступають нам дорогу до свободного життя. Як же се ті перешкоди?

Одною з таких перешкод, яку мусимо з нашого народнього шляху усунути, є так званий греко-католицизм, або унія. А повстала та унія на нашій землі і серед нашого народу в той спосіб, що кількох єпископів забажало роскішного життя, забажало, щоби нарід не мав сили припиняти їх нехристиянську роботу, отже покинули народ і втікли під охорону папи і польського короля. Народ же не хотів унії і йому канчуками наклали її власні відступники при помочи польського короля і польського панства.

І тому власне унія є для Українців нічим іншим, як чорним пятном, приложеним на чоло рукою польського короля, польських магнатів, разом з кількома українськими зрадниками.

Нині розтулюються нам очі, ми бачимо те чуже пятно на нашій долі, ми розуміємо, хто і на що його там поклав, отже-ж повинні змити його, щоби і сліду по нім не лишилося. Що приклала нам польська панська рука, те приклала вона на сором нам і ми повинні позбутися його, щоби і малого сліду не лишилося.

Другою перешкодою на шляху, яким наш народ йшов, є церква московська. І її історія в нас не краща, як церкви уніятської. Сама церква московська не мала ніколи ніяких прав; вона вміла виховувати лише на рабів, а серед нашого народу виховувала вона його синів на явних, свідомих зрадників.

Церква українська дістала ся під панування московське не долею цього народу, але дорогою безсормного купна. Москвалі купили нашу церкву в 17 столітті — її продав турецький везір московському патріярху за 120 соболіних шкур і чевеліку суму грошей. І знов подібна історія, як і з унією, і знов те саме поневолення, від якого приходиться нам тепер освободжати.

Божа рука веде наш нарід скорботною дорогою. Терпінням і кров'ю був встелений шлях, яким доведося йому переходити. Провадила ся довга і завзята боротьба і волею Божою судилося й мені брати участь в тій кровавій боротьбі.

А коли нині стою я перед вами, щоби передати братний привіт від рідної нашої церкви з рідної землі, то і сюда рука Божа привела мене, щоби звістити вам про нашу працю за морем і передати вам шире поздоровлення від усіх ваших братів з рідної землі.

Найтерше прийміть ширий привіт від найпочетнішого Митрополита київського і всієї України, отця Василя, а даліше від всіх тих, що впроваджуючи мене, передавали вам свої ширі бажання. Не всіли я переплати вам всего того, що вони говорили, а ще більше, що говорило їх серце. Я бачив слюзи в них в очах, хоч уста їх не могли сказати всего того, що сказати хотілося.

Ширий привіт прийміть і від всіх (Продовження на сторони 8-ій)